

Nr 163

Av herr Nilsson i Gävle m. fl., om tillskapande av ett allmänägt byggnadsföretag.

(Lika lydande med motion nr 120 i Första kammaren)

Beslutet vid 1965 års höstriktsdag om förvärv av AB Durox kan betecknas som ett viktigt steg på vägen att skapa ett visst samhälleligt inflytande över byggmaterialproduktionen. Det borde, enligt vår mening, åtföljas av en statlig insats då det gäller fabriksmässig tillverkning av byggnadselement. Vi anser emellertid att staten borde ta initiativ till ett byggande företag med stor kapacitet. Det finns mycket starka motiv härför. Bostadsfrågan är en mycket väsentlig social fråga. Staten och kommunerna gör mycket stora finansiella insatser på bostadsområdet. Samtidigt som vi har en betydande bostadsbrist och på sina håll en verklig bostadsnöd rusar byggnads- och därmed boendekostnaderna i höjden. Det måste anses angeläget att tillskapa ett samhälleligt bostadsbyggnadsföretag med betydande kapacitet för att inom denna bransch bryta den alltmer framträdande dominansen från enskilda storföretag, bakom vilka skymtar mäktiga bank- och andra finansintressen. Ett konkurrenskraftigt samhälleligt byggföretag vore behövt också därför att mindre byggnadsfirmor inte kan komma i fråga för det slag av högindustriellt byggande som det blir allt angelägnare att komma fram till.

Enligt vår mening borde ett statligt initiativ av detta slag bli ett väsentligt led i de beramade åtgärderna för byggnadsindustriens rationalisering och industrialisering. Jämte förekomsten av å ena sidan storföretag råder å andra sidan inom byggnadsbranschen en uppsplittring på en mängd små företag, som utgör ett hinder för rationalisering och kostnadsnedpressande åtgärder. År 1963 fanns 4 600 byggnadsfirmor årsverksamma och därtill 5 400 olika entreprenörfirmor, dvs. tillsammans 10 000 byggnadsföretag. Belysande för situationen är att ca 7 000 av dessa sysselsatte mindre 5 och enbart 180 mer än 100 arbetare.

Situationen inom byggnadsbranschen kännetecknas också av systemet med underentreprenörer och anbudsförfarande. Förutom den egentliga entreprenören förekommer flera underentreprenörer. Ansvar för rationell arbetsorganisation och rationalisering gäller för entreprenörens del endast en del av arbetet. Medan inom andra grenar av produktionslivet arbetet med konstruktion och ritningar ingår i det producerande företagets totala produktionskostnader och utföres av detta, vilar inom byggnadsbranschen dessa uppgifter på fristående konsultbyråer. På sistone har uppmärksamheten riktats på de minst sagt fördomsfria metoder

kostnadsmässigt sett som konsultbyråerna använder sig av. Från år 1948 har projekterings andel av byggnadskostnaderna stigit från 2 till för närvarande 4 procent. Ju dyrare man ritat en byggnad, desto större har konsultbyråernas arvoden blivit.

Fackmännen understryker allt oftare betydelsen av att utnyttja stordriftens och de industriella byggmetodernas fördelar. Vad man teoretiskt synes erkänna i alla kretsar förefaller dock vara ytterst svårt att få genomfört i praktiken. Det är uppenbart att det här föreligger stark anledning för statsmakterna att ingripa. De kommunala bostadsbyggnadsprogrammen förutser — särskilt i storstadsregionerna — stora exploateringsområden. Här behövs stordrift och industriellt byggande, en totalprojektering och totalentreprenad.

I Danmark byggs var tredje lägenhet högindustriellt med fabriksstillverkade stom- och fasadelement. I Sverige är motsvarande siffra endast 4 procent. Arkitekt Sven Wallander påvisade i ett tal i oktober 1965 (refererat i Sv. D. den 22 oktober 1965): "Industriellt bygger man ett flervåningshus på tredjedelen av den tid ett konventionellt bygge kräver och man använder bara 60 procent av den byggarbetarkår som krävs vid nu gängse metoder."

Sammanfattningsvis står enligt vår mening följande i förgrunden som aktuella och angelägna behov:

1. De kommunala och allmännyttiga bostadsföretagen, av vilka endast en ringa del själva utför en producerande och husbyggande verksamhet, bör genom statlig medverkan få tillgång till ett samhällsägt byggnadsproduktionsföretag av stor kapacitet och med regional förgrening för utförande av byggnadsuppdrag.

2. Ett sådant storföretag bör omfatta även fabriksmässig tillverkning av byggnadselement, vilken produktion ävenledes bör lokaliseras till i första hand de större tätortsregionerna, där massproduktion av bostäder är planerad.

3. Det föreslagna byggnadsföretaget borde inrätta en egen projekterings- och arkitektavdelning.

Det föreslagna samhällsägda byggnadsföretaget borde lämpligen skapas under statens medverkan och delägarskap tillsammans med kommunernas allmännyttiga byggnadsföretag samt den fackliga och bostadskooperativa rörelsen. De kommunala bostadsföretagen, som bedriver husproducerande verksamhet, har liksom fackliga och kooperativa bostadsföretag samlat rika erfarenheter på området, vilka kan komma till utnyttjande. En utredning borde klarlägga de organisatoriska och finansiella problemen i sammanhanget. Detsamma gäller formerna för den regionala förankringen med hänsyn till möjligheterna att utföra byggnadsuppdrag i skilda delar av landet.

Med hänvisning till de i motionen anförda synpunkterna föreslår vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en skyndsamt utredning om skapandet av ett allmänägt byggnads-

företag med staten, kommunerna, den fackliga och bostads-
kooperativa rörelsen som intressenter.

Stockholm i januari 1966

Henning Nilsson

Erik Karlsson

C.-H. Hermansson

Gustav Lorentzon

Axel Jansson